

Onderwijs Agenda

Caribisch Nederland

Bonaire

Naar een hogere kwaliteit
van ons onderwijs

Inhoudsopgave

- 3 Inleiding
- 6 Praatplaat
- 7 Overzicht thema's en ambities Onderwijsagenda Bonaire
- 8 Prioriteiten
- 12 Uitvoering en monitoring
- 13 Onderwijspersoneel
- 21 Bestuurskracht en onderwijskundig leiderschap
- 22 Meertaligheid
- 26 Onderwijshuisvesting
- 27 Doorstroom naar vervolgonderwijs
- 29 Randvoorwaarden

- 34 Bijlage

Inleiding

School is voor elke leerling zo'n belangrijke plek. Dat begint al op jonge leeftijd. Het is de plek waar je goed leert lezen, schrijven en rekenen, met klasgenoten omgaan en waar je het beste uit jezelf kunt halen. Je ziet als leraar ook wat een leerling allemaal in zijn mars heeft en je helpt om dat eruit te halen. Dat is het mooie aan leraar zijn: jij bereidt alle leerlingen in jouw klas voor op hun toekomst. Alle leraren zetten zich dag in dag uit in om leerlingen van alles bij te brengen. Of dat nou gaat om het bijbrengen van een rekenformule, het schrijven van je eerste woorden of het leren van een nieuwe taal. Je ziet als leraar hoe jouw leerlingen letterlijk en figuurlijk groeien. Dat is de kracht van het onderwijs.

En die kracht is universeel. Die vind je terug op alle basisscholen, middelbare scholen en in het mbo. Of dat nou in Den Haag is, in Rotterdam Kralendijk, Oranjestad of The Bottom. Onderwijs kan je als leerling ver brengen én als leraar veel brengen. Ook als directeur of als schoolbestuurder speel je daarin een grote rol. Zij zorgen ervoor dat je als leraar goed je werk kunt doen en dat er voor elke leerling een plek is binnen het onderwijs. En natuurlijk dat de financiën op orde zijn en de schoolgebouwen

worden onderhouden. Samen werken we hard aan ons onderwijs. Dat geldt ook voor het openbaar lichaam van Bonaire. Zij zorgt ervoor dat de leerplicht goed functioneert en komt met het ministerie van OCW in actie bij onderwijshuisvesting, uitbreiding of renovatie van een school.

We zetten ons met elkaar dagelijks in voor ons onderwijs. Toch zie ik ook dat er ruimte is voor verbetering. En dat geldt voor zowel Europees als Caribisch Nederland. Ik zie leraren die te veel ballen in de lucht proberen te houden, omdat ze te weinig collega's hebben en daardoor een te hoge werkdruk. Daardoor staat de kwaliteit van ons onderwijs onder druk, ondanks alle inspanningen van leraren. Daar wil ik verandering in brengen. En daar ben ik al hard mee bezig. Door bijvoorbeeld het lerarentekort aan te pakken of door ervoor te zorgen dat ook scholen in Caribisch Nederland hulp krijgen om de basisvaardigheden van leerlingen te verbeteren. We vergroten de kansen-gelijkheid in het onderwijs, doordat er ook na schooltijd extra activiteiten worden georganiseerd voor alle kinderen. Elke leerling kan zijn horizon verbreden met dit programma School en Omgeving, dat een initiatief is van scholen, het openbaar lichaam, lokale partijen en mijn ministerie.

Hoe we ons onderwijs verder kunnen brengen kan per plek vragen om een andere aanpak. Want ook al zijn er overeenkomsten tussen Europees Nederland en Caribisch Nederland, er zijn ook veel verschillen. Dat zag ik met eigen ogen tijdens een werkbezoek aan Bonaire, Saba en Sint Eustatius. Dat vereist soms maatwerk. Dat we met elkaar kijken naar wat echt werkt en niet Nederlandse oplossingen één-op-één kopiëren naar de eilanden. En dat vraagt van mij ook een lerende houding: dat ik blijf luisteren naar alle mensen in het onderwijs op Bonaire, Saba en Sint Eustatius. Want zij zien elke dag

*"School is voor elke leerling
zo'n belangrijke plek. Dat begint al
op jonge leeftijd."*

wat wel en niet werkt in het onderwijs. Ik waardeer alle input die zij mij tijdens en na mijn reis hebben gegeven. Want samen willen we dat elk kind het beste uit zichzelf kan halen. Ongeacht waar je woont, hoeveel je ouders verdienen of waar je opgroeit.

Daar moeten we met elkaar voor zorgen: van de scholen voor primair onderwijs, voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs tot de Expertisecentra Onderwijszorg tot de Raad Onderwijs Arbeidsmarkt CN, het openbaar lichaam en mijn ministerie. Samen moeten we kijken hoe we ons onderwijs verder kunnen verbeteren. Hoe we van elkaar kunnen leren en verder kunnen groeien. Met deze agenda wordt de kwaliteit van het onderwijs op Bonaire verder versterkt. Ook vergroot het de kracht van het onderwijskundig leiderschap van de scholen. Ik zie het als een volgende stap in de ontwikkeling van het onderwijs op Bonaire. Daar helpt deze Onderwijsagenda bij, waarin onze doelen duidelijk zijn omschreven.

In deze Onderwijsagenda zijn belangrijke prioriteiten van partners opgenomen. Zij willen dat deze onderwerpen de komende jaren met voorrang worden opgepakt, zodat het onderwijs verder verbeterd kan worden. Het gaat om zaken die vaak extra inzet vergen

van de scholen, de expertisecentra onderwijszorg (EOZ's), het openbaar lichaam of het ministerie van OCW. Er zijn ook thema's die niet terugkomen in deze Onderwijsagenda, maar waar verschillende partijen wel aan werken. Goede voorbeelden hiervan zijn de Maatschappelijke Diensttijd en de afspraken die in het Ministerieel Vierlandenoverleg OCW zijn gemaakt over het vergroten van het studiesucces van Caribische Studenten op voorstel van de Regiegroep van het samenwerkingsverband Strategic Education Alliance (SEA). Een ander voorbeeld is de cultuuragenda, die elk openbaar lichaam opstelt met mijn ministerie. Daarin zijn ook raakvlakken met het onderwijs te vinden, zoals cultuureducatie en de verdere ontwikkeling van bibliotheken.

En dan heb ik nog een laatste voorbeeld, namelijk de onderwijszorg. Dat is een erg belangrijk onderwerp. Want als je als kind een extra steuntje in de rug nodig hebt om het op school goed te doen, dan moet dit steuntje ook voor jou beschikbaar zijn. Daar werken veel partijen aan. Niet alleen vanuit het onderwijs, maar ook de ouders thuis, en vanuit de zorg. Ik blijf dan ook de onderwijszorg en het inclusieve karakter van het onderwijs in Caribisch Nederland versterken. Hierom is er ook op alle drie de eilanden de afgelopen jaren een specialistische voorziening opgezet om leerlingen te kunnen begeleiden die meer ondersteuning nodig hebben dan op school voorhanden is. Deze voorzieningen zet ik voort. Ik wil dat wat werkt voor de kinderen die een extra steuntje nodig hebben, blijft en dat we met elkaar leren van wat niet of minder goed werkt. Daarom worden de specialistische voorzieningen de komende jaren geëvalueerd. Mijn inspanningen hiervoor zet ik, samen met mijn collega bewindslieden van de ministeries van SZW en VWS, onverminderd door.

Samen werken wij aan een leefwereld voor de kinderen waarin ze onderwijs, ondersteuning en zorg kunnen ontvangen zoals zij dat nodig hebben. Ik zie dat de EOZ's, de scholen, de ouders en de leerlingen zich hier ook hard voor inzetten.

Zo blijven we scherp, kijken we naar wat de leerlingen en leraren nodig hebben en wat het beste uitpakt in de klas. Dat moeten we echt met elkaar doen. Want alleen samen kunnen we de doelen in deze Onderwijsagenda halen. Laten we dat doen en met elkaar ons onderwijs naar een hoger niveau tillen.

Robbert Dijkgraaf

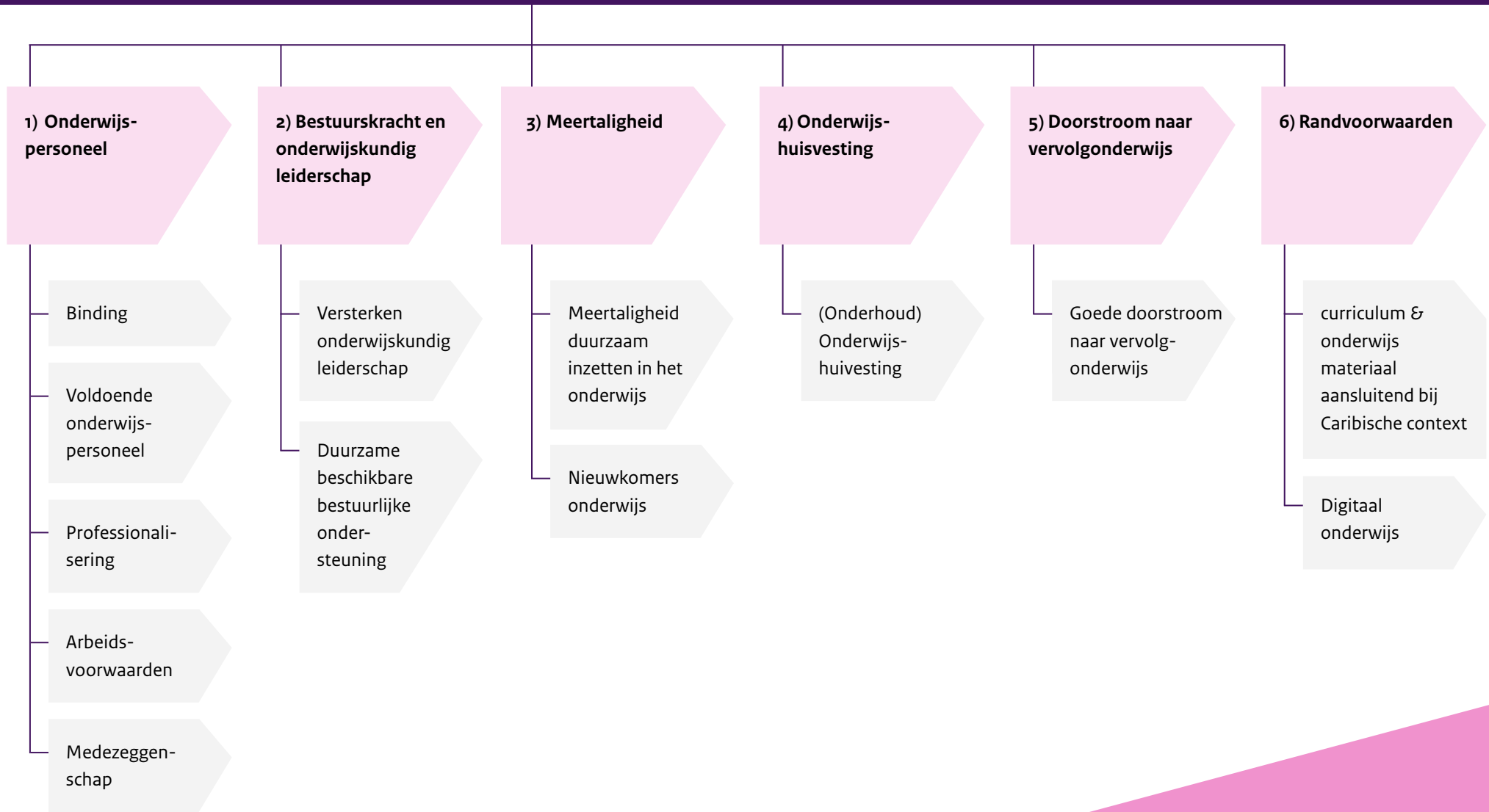
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Prioriteiten onderwijsagenda Bonaire

Overzicht prioriteiten en ambities Onderwijsagenda Bonaire

Prioriteiten

1) Onderwijspersoneel

Het onderwijspersoneel vormt de basis van de kwaliteit van het onderwijs in Bonaire. Het onderwijspersoneel is direct verantwoordelijk voor het leerplezier en succes van de leerlingen. Wij weten dat zij het soms moeilijk hebben en met deze Onderwijsagenda willen we alle partners helpen waar dat kan. Onderwijspersoneel moet een fijne werkomgeving hebben en ruimte hebben voor professionalisering. Daarnaast kampen verschillende scholen met een lerarentekort, wat zorgt voor extra werkstress. Hierop willen we met deze agenda actie ondernemen. We gaan ons best doen om meer leraren te vinden. Dit kunnen we alleen samen met het onderwijspersoneel en anderen in Bonaire doen.

Onze ambities:

- Binding van onderwijspersoneel
- Voldoende onderwijspersoneel
- Professionalisering
- Arbeidsvoorwaarden
- Medezeggenschap

2) Bestuurskracht en onderwijskundig leiderschap

De schoolbesturen in Bonaire werken hard. In tegenstelling tot schoolbesturen in Europees Nederland kunnen zij zich vaak niet beroepen op netwerken van ondersteuners en expertise om hen te ondersteunen bij het oplossen van complexe problemen of zaken waar specialistische kennis voor benodigd is. Deze ondersteuning willen we met alle partners in deze Onderwijsagenda mogelijk maken. Wanneer de schoolbesturen op de top van hun kunnen functioneren, kunnen we grote stappen maken in de ontwikkeling en verbetering van ons onderwijs. Goede schoolbesturen kunnen bijdragen aan een betere samenwerking tussen scholen, het creëren van een veilig schoolklimaat en het aantrekken van gekwalificeerde docenten. Ook kunnen ze zich sterk maken voor vernieuwend onderwijs, waarbij leerlingen worden gestimuleerd om hun talenten optimaal te ontwikkelen. Met sterke schoolbesturen kunnen we ons onderwijs in Bonaire naar een hoger niveau tillen en zorgen dat onze kinderen de beste kansen krijgen voor hun toekomst.

Onze ambities:

- Versterken onderwijskundig leiderschap en duurzame beschikbare bestuurlijke ondersteuning

3) Meertaligheid

Een goede didactiek van leraren in het taalonderwijs die aansluit bij de meertalige achtergrond van veel leerlingen in Bonaire is van essentieel belang voor de taalontwikkeling van onze leerlingen. Leraren die zich bewust zijn van de taal- en culturele achtergrond van hun leerlingen en daar hun lessen op afstemmen dragen er met de juiste didactiek aan bij dat alle leerlingen zich begrepen voelen en optimaal kunnen leren. Het gebruik van een goede didactiek kan bijdragen aan een positieve leerervaring voor leerlingen, een betere samenwerking tussen leerlingen en een hogere betrokkenheid bij het leerproces. Dit vraagt specialistische kennis van al het onderwijspersoneel in Bonaire, aanvullend op de kennis en expertise die zij reeds bezitten. Het verkrijgen van deze specialistische expertise is niet van de één op de andere dag gebeurd, maar vraagt om structurele training en coaching van professionals die kennis hebben van zowel wat wetenschappelijk werkt als het onderwijs zelf goed kennen. Onderwijspersoneel moet daarnaast de ruimte krijgen voor het volgen van deze specialisatie, naast de verantwoordelijkheden die ze reeds in het onderwijs hebben.

Daarnaast zien we de afgelopen jaren een toename van het aantal nieuwkomers in het onderwijs. Dit zijn kinderen die vanuit het buitenland komen en op latere leeftijd in het onderwijs op Bonaire starten. Deze leerlingen spreken de instructietalen van de scholen vaak niet en het vraagt extra inzet en expertise van de scholen op Bonaire om deze leerlingen de instructietalen bij te brengen en hen optimale kansen in het onderwijs te bieden. Deze ruimte moeten zij van het Rijk krijgen.

Onze ambities:

- Meertaligheid duurzaam inzetten in het onderwijs
- Nieuwkomersonderwijs

4) Onderwijshuisvesting

Goede schoolhuisvesting draagt bij aan kwalitatief en toegankelijk onderwijs. Leerkrachten en leerlingen hebben recht op een functionele, schone en veilige leeromgeving. Een gezond binnenklimaat en fijne omgeving leiden tot een hoger leerrendement en minder ziekteverzuim.

Om de schoolgebouwen en installaties op orde te houden is structureel onderhoud noodzakelijk. Onderhoud is een verantwoordelijkheid van het schoolbestuur en vraagt om actuele onderhoudsplannen, een onderhoudsorganisatie en adequate financiering. Om verstandig om te kunnen gaan met het onderhoud is duidelijkheid over het onderwijshuisvestingsbeleid van belang. Het schoolbestuur moet weten wanneer zij kan rekenen op uitbreiding of renovatie van de school. Daarom is het ook van belang dat de overheid haar rol als verantwoordelijke voor de onderwijshuisvesting invult.

Onze ambities:

- Goede onderwijshuisvesting en goed onderhouden schoolgebouwen

5) Doorstroom naar vervolgonderwijs

Doorstroom van kinderen van Bonaire naar een passende vervolgonderwijs is cruciaal voor hun toekomst en de ontwikkeling van de regio. Het verbeteren van de doorstroom draagt er aan bij dat leerlingen een opleiding kunnen kiezen die aansluit bij hun behoeften en verwachtingen en dat zij met plezier en goed gevolg de gekozen vervolgonderwijs volgen. Het biedt hen de kans om zich te ontwikkelen, bij te dragen aan de economische groei en werkgelegenheid te creëren. Het behalen van een diploma is essentieel voor verdere ontwikkeling en zelfvertrouwen van het kind. Investing in deze doorstroom is dus van groot belang.

Onze ambities:

- Goede doorstroom naar vervolgonderwijs

6) Randvoorwaarden

Schoolbesturen in Bonaire zijn zelf verantwoordelijk voor de kwaliteit van hun onderwijs. De onderwijsprofessionals op de scholen zijn ook het best in staat om deze verantwoordelijkheid uit te voeren. Daarbij geldt wel dat zij vanuit de overheid toegang moeten krijgen tot de randvoorwaarden die nodig zijn voor het uitvoeren van hun verantwoordelijkheid. Met andere woorden: ze moeten kunnen beschikken over voldoende instrumenten om hun onderwijs vorm te kunnen geven. Daar waar in Europees Nederland marktwerking vaak in de benodigde randvoorwaardelijke instrumenten voorziet, is dit in Bonaire vanwege de kleinere schaal niet altijd het geval. Daar waar plaats is van marktfalen zal de Rijksoverheid voorzien in de benodigde randvoorwaardelijke instrumenten. Denk hierbij aan beschikbaar onderwijsmateriaal (methoden en toetsen).

Onze ambities:

- Onderwijsmateriaal sluit aan bij de Caribische context
- Digitaal onderwijs

Uitvoering en monitoring

In de uitvoering van deze Onderwijsagenda spelen het ministerie van OCW (OCW), de po en vo schoolbesturen, het EOZ en het openbaar lichaam een belangrijke rol. Allen hebben een bijdrage geleverd aan de Onderwijsagenda en zijn resultaatverantwoordelijk voor meerdere mijlpalen. Gezamenlijk zijn zij partners in de uitvoering van deze Onderwijsagenda.

De uitwerking van de Onderwijsagenda wordt gefaciliteerd in een onderwijsplatform waaraan alle partners van Bonaire deelnemen. Dit onderwijsplatform zal zich driemaal per jaar richten op de uitvoering van de Onderwijsagenda. De ene keer vindt het onderwijsplatform onder voorzitterschap en secretariaat van OCW plaats, de andere keer onder voorzitterschap en secretariaat van het openbaar lichaam. De voorzitter loopt de mijlpalen langs en vraagt hierbij aan de resultaatverantwoordelijke wat de voortgang op de mijlpaal is. Eenmaal per jaar wordt in het onderwijsplatform met alle partners stilgestaan of de mijlpalen die dat jaar moeten zijn gestart ook daadwerkelijk van start zijn gegaan en wordt besproken wat voor aanvullende acties nodig zijn om de mijlpaal tot een succes te kunnen maken. Ook kan in het onderwijsplatform worden besloten het startmoment van een mijlpaal uit te stellen.

Uitwerking per mijlpaal

De resultaatverantwoordelijke van een mijlpaal is zelf verantwoordelijk voor het organiseren van de uitvoering van de mijlpaal. Dit kan door een losse uitvoeringsgroep

op dit thema in te richten of door de werkzaamheden één-op-één met de betrokken partijen af te stemmen. De resultaatverantwoordelijke kiest hierin een vorm die bij de uitvoerder en bij de inhoud van de mijlpaal past. Deze resultaatverantwoordelijke kan OCW en het openbaar lichaam consulteren voor een passende vorm.

Monitoring door partners van de Onderwijsagenda en door een onafhankelijk bureau

Naast de hierboven genoemde monitoring door de partners van de Onderwijsagenda tijdens de onderwijsplatforms, zullen enkele mijlpalen worden gemonitord door een extern onafhankelijk bureau. Het gaat hierbij om mijlpalen met een sterke onderzoekscomponent, of waarbij het voor alle partners van belang is dat een instantie die onafhankelijk is van de partners een uitspraak doet over de mijlpaal. In de bijlage is per prioriteit en per mijlpaal weergegeven waar dit voor geldt. OCW financiert dit onderzoeksbureau, welke in haar opdracht meekrijgt om de administratieve lasten van de partners voor de monitoring tot een absoluut minimum te beperken.

Afronding Onderwijsagenda

In het laatste jaar van de Onderwijsagenda bespreken de partners gezamenlijk wat er nodig is om de uitvoering van de Onderwijsagenda succesvol af te kunnen ronden en op welke manier zij na afronding van deze Onderwijsagenda gezamenlijk vorm zullen geven aan de onderwijsprioriteiten op het eiland.

1) Onderwijspersoneel

1.1 Binding onderwijspersoneel

Wat is concreet nodig en hoe kan dit geregeld worden?

1) Inwerkprogramma voor onderwijspersoneel van buiten het eiland

Opstellen van een inwerkprogramma met daarin informatie voor nieuwe docenten zodat ze meer weten over het eiland en de school waar ze gaan werken; o.a. over de sociaal-economische omstandigheden, bepaalde problematiek, cultuur en gebruiken op het eiland waar leraren mee te maken kunnen krijgen. De scholen delen het inductieprogramma dat zij al gemaakt hebben met de andere scholen.

2) Kennismakings-/inwerkdag op het ministerie van OCW voor onderwijspersoneel uit Europees Nederland

OCW stelt een ruimte ter beschikking op het ministerie van OCW om een bijeenkomst te organiseren voor geïnteresseerde leraren die op de scholen op Bonaire willen werken. De scholen en het openbaar lichaam Bonaire kunnen deze leraren (digitaal) informeren over het werken op de scholen op de eilanden.

	Mijlpalen	Draagt bij aan	Betrokkenen	Resultaat-verantwoordelijke	Start schooljaar
1	De schoolbesturen voor primair onderwijs (po) en voortgezet onderwijs (vo) op Bonaire maken gezamenlijk een inwerkprogramma voor onderwijspersoneel dat niet afkomstig is uit Bonaire.	Inwerkprogramma voor onderwijspersoneel	Openbaar lichaam Bonaire	Schoolbesturen po en vo	2023-2024
2	OCW faciliteert, op basis van de wensen van de scholen op Bonaire, jaarlijks een kennismakings-/inwerkdag op het ministerie van OCW voor onderwijspersoneel uit Europees Nederland dat voornemens is te gaan werken in het onderwijs op Bonaire.	Kennismakings-/inwerkdag op het ministerie van OCW voor onderwijspersoneel uit Europees Nederland	Schoolbesturen en Openbaar lichaam Bonaire	OCW	2024-2025

1.2 Voldoende onderwijspersoneel

De afgelopen jaren is er vanuit de partners van de Onderwijsagenda reeds ingezet op het verhogen van het onderwijspersoneel op Bonaire. In deze inleiding gaan we kort in op zaken die reeds zijn ingezet en relevant zijn voor het verdere verloop van de Onderwijsagenda:

Allereerst is op Bonaire binnen het primair onderwijs van de opleidingscholen van Kibrahacha het Partnerschap Samen Opleiden Caribisch Gebied uitgerold. In 2023

wordt vanuit het partnerschap Kibrahacha in kaart gebracht hoeveel leraren zij verwachten nodig te hebben op Bonaire en hoeveel opleidingsplaatsen voor studenten van de lerarenopleiding er daarom gerealiseerd dienen te worden. Met deze meting worden daarmee de actuele personeelstekorten in kaart gebracht.

Wat is concreet nodig en hoe kan dit geregeld worden?

1) Inzet van onderwijsassistenten op de scholen om meer handen in de klas te hebben

Duidelijk beeld krijgen op eigen eiland van medewerkers die direct ingezet kunnen worden als onderwijsassistenten op de scholen of mensen die opgeleid kunnen worden tot onderwijsassistenten.

2) Gezamenlijke invallerspoo van po-leraren

Onderzoeken van de mogelijkheden om een gezamenlijke invallerspoo van po-leraren op te richten. Beeld en monitoring van het lerarentekort.

3) Aanpak van het lerarentekort

Bij het nemen van maatregelen voor de aanpak van het lerarentekort die voor het Europese deel van Nederland worden getroffen wordt ook gekeken in hoeverre Bonaire hierin kan worden meegenomen dan wel of er alternatieven moeten worden gerealiseerd.

a. Twinning met andere schoolbesturen

Onderzoeken van de mogelijkheden voor twinning met een (groot) schoolbestuur in Europees Nederland.

b. Begeleiding van nieuwe leraren

Onderzoeken of en hoe zij kunnen zorgen voor de begeleiding van nieuwe leraren (en hun gezinnen) die op het eiland (gaan) werken.

c. Werving van nieuwe leraren

Gebruik maken van beurzen voor werkzoekenden waarbij o.a. leraren kunnen worden geworven vanuit Nederland (of de Caribische regio) voor Bonaire.

Mijlpalen	Draagt bij aan	Betrokkenen	Resultaat-verantwoordelijke	Start schooljaar
1 Er zijn meer handen in de klas beschikbaar doordat scholen onderwijs-assistenten inzetten. De scholen kijken of deze onderwijsassistenten op Bonaire beschikbaar zijn dan wel opgeleid (kunnen) worden.	Inzet onderwijsassistenten om meer handen in de klas te hebben	OCW en EOZ	Schoolbesturen	2023-2024
2 Indien er niet voldoende onderwijsassistenten op Bonaire beschikbaar zijn of opgeleid kunnen worden onderzoekt OCW de mogelijkheden met opleidingsinstituten in Europees Nederland voor de inzet van stagiaires. Ook wordt gekeken naar de mogelijkheden van de inzet van PABO-stagiaires op de scholen.	Inzet onderwijsassistenten om meer handen in de klas te hebben	Schoolbesturen po en vo en EOZ	OCW	2023-2024
3 De po-schoolbesturen op Bonaire onderzoeken de mogelijkheden of zij een gezamenlijke invallerspoo van leraren kunnen oprichten.	Gezamenlijke invallerspoo van po-leraren	Leraren	po en EOZ	2024-2025
4 OCW zet zich in met maatwerk bij de aanpak van het lerarentekort op Bonaire. Bij maatregelen die voor Europees Nederland worden getroffen wordt gekeken in hoeverre Bonaire kan worden meegenomen dan wel of er alternatieven moeten worden gerealiseerd (in het kader van comply or explain).	Aanpak lerarentekort	Schoolbesturen po en vo en EOZ	OCW	2023-2024
5 Het vo-schoolbestuur en de besturen van de po-scholen onderzoeken de mogelijkheden voor twinning met een (groot) schoolbestuur in Europees Nederland o.a. i.v.m. de uitwisseling van leraren (vraag van SGB en po-schoolbesturen).	Aanpak lerarentekort en professionalisering	Schoolbesturen vo en po	Schoolbesturen vo en po	2024-2025

6	Het openbaar lichaam onderzoekt de mogelijkheden of en hoe zij kan zorgen voor de begeleiding van nieuwe leraren (en hun gezinnen) die op het eiland gaan werken en of zij indien mogelijk voordelen kan geven aan leraren in studiekosten of huisvesting.	Aanpak lerarentekort	Schoolbesturen po en vo en EOZ	Openbaar lichaam Bonaire	2024-2025
7	Het openbaar lichaam maakt gebruik van de FRED-beurs (Flinx Recruitment Expo Dutch Caribbean), het jaarlijkse recruitment evenement waar werkzoekenden in Europees Nederland en werkgevers in Caribisch Nederland elkaar kunnen ontmoeten, waarbij het eerste doel is om de (r)emigratie van studenten en professionals in Nederland naar Caribisch Nederland te stimuleren. Dit kan onder meer ingezet worden voor de werving van leraren.	Aanpak lerarentekort	Schoolbesturen po en vo en EOZ	Openbaar lichaam Bonaire	2024-2025

|

"Het onderwijspersoneel vormt de basis van de kwaliteit van het onderwijs in Bonaire."

|

1.3 Professionaliseringsmogelijkheden onderwijspersoneel

In aanloop naar deze Onderwijsagenda heeft OCW wetgeving ontwikkeld die bijdraagt aan de professionaliseringsmogelijkheden van het onderwijspersoneel. Per 2024 gaan er wettelijke eisen gelden m.b.t. strategisch personeelsbeleid voor Caribisch Nederland.

Hierin staat o.a. dat het personeelsbeleid moet worden afgestemd op externe ontwikkelingen en de onderwijskundige doelen en dat er aandacht moet zijn voor duurzame inzetbaarheid en professionele ontwikkeling van het personeel.

Wat is concreet nodig en hoe kan dit geregeld worden?

1) Opleiding tot schoolleiders

In beeld brengen van opleidingen/programma's waar ervaren leerkrachten kunnen worden opgeleid tot schoolleider.

2) Beeld van beschikbaar aanbod bij opleidingsinstituten in de Caribische regio en in Europees Nederland voor professionaliseringsbehoefte voor bij- en nascholing

In beeld brengen van beschikbaar aanbod bij opleidingsinstituten in de Caribische regio en in Europees Nederland voor professionaliseringsbehoefte voor bij- en nascholing.

3) Aanbod van bij- en nascholing

Opstellen van een plan van aanpak voor het aanbieden van bij- en nascholing in de regio of Europees Nederland.

4) Professionalisering van het onderwijspersoneel

Opstellen van strategisch personeelsbeleid waarin de professionalisering van het onderwijspersoneel is opgenomen.

	Mijlpalen	Draagt bij aan	Betrokkenen	Resultaat-verantwoordelijke	Start schooljaar
1	OCW brengt in kaart welke opleidingen/programma's er zijn om ervaren leerkrachten op te leiden tot schoolleider ¹ .	Opleiding tot schoolleiders	Schoolbesturen po en vo en leraren	OCW	2023-2024

¹ [Instream schoolleiders po van buiten het onderwijs | Subsidie | Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen \(dus-i.nl\)](#)

2	De po- en vo-schoolbesturen op Bonaire brengen de professionaliseringsbehoefte in kaart voor verdere bij- en nascholing en verkennen wat voor aanbod bestaande opleidingsinstituten in de Caribische regio en in Europees Nederland kunnen bieden om in die behoefte te kunnen voorzien.	Beeld van beschikbare aanbod bij opleidingsinstituten in de Caribische regio en in Europees Nederland voor professionaliseringsbehoefte voor bij- en nascholing	Onderwijspersoneel	Schoolbesturen po en vo	2023-2024
3	Op basis van de professionaliseringsbehoefte van de scholen waarvoor bij bestaande opleidingsinstituten in de Caribische regio en Europees Nederland geen aanbod is, onderzoekt OCW of aanbod in de regio of Europees Nederland kan worden gerealiseerd.	Aanbod voor professionaliseringsbehoefte voor bij- en nascholing	Schoolbesturen po en vo	OCW	2024-2025
4	Schoolbesturen hebben een strategisch personeelsbeleid waarin staat aangegeven hoe zij op planmatige wijze (monitoring, evaluatie) hier uitvoering aan geven voor al het onderwijspersoneel. Hiermee wordt bedoeld dat er met de PCA cyclus op een planmatige manier wordt gewerkt.	Professionalisering van het onderwijspersoneel	Onderwijspersoneel	Schoolbesturen po en vo	2024-2025

1.4 Arbeidsvoorwaarden

Vooruitlopend op de Onderwijsagenda zijn er reeds twee acties rondom het versterken van de arbeidsvoorwaarden in gang gezet, die doorlopen gedurende de duur van de Onderwijsagenda.

Allereerst onderhandelen de schoolbesturen sinds 1 januari 2011 periodiek met de vakorganisaties in het Op Overeenstemming Gericht Overleg over de verbetering van de arbeidsvoorwaarden en investeren in de arbeidsverhoudingen. Dit overleg wordt gedurende de Onderwijsagenda voortgezet.

Ten tweede dragen de schoolbesturen sinds 1 januari 2011 zorg voor de correcte toepassing van het rechtspositie besluit ambtenaren en het bekostigingsbesluit onderwijs en de daarop gebaseerde regelingen. Het toepassen van deze rechtspositie en het bekostigingsbesluit blijven de verantwoordelijkheid van de schoolbesturen.

Wat is concreet nodig en hoe kan dit geregeld worden?

1) Duidelijkheid over welke arbeidsvoorwaarden van toepassing zijn en over de rechtspositie

Opstellen van de tweede editie van het personeelshandboek met daarin de van toepassing zijnde arbeidsvoorwaarden. Uitleg van de rechtspositie in individuele gevallen.

2) Professionalisering schoolbesturen en bestuurlijke versterking

In het Op Overeenstemming Gericht Overleg (OGOO) wordt door de schoolbesturen en de vakbonden/een representatieve vertegenwoordiging van het personeel gesproken over de verbetering van de arbeidsvoorwaarden en wordt geïnvesteerd in de professionalisering van de arbeidsverhoudingen.

	Mijlpalen	Draagt bij aan	Betrokkenen	Resultaat-verantwoordelijke	Start schooljaar
1	OCW realiseert de tweede editie van het personeelshandboek met daarin de van toepassing zijnde arbeidsvoorwaarden.	Duidelijkheid over welke arbeidsvoorwaarden van toepassing zijn	Schoolbesturen po en vo	OCW	2023-2024

2	De schoolbesturen geven uitleg aan hun medewerkers van de rechtspositie in individuele gevallen.	Duidelijkheid over rechtspositie	OCW	Schoolbesturen po en vo	Doorlopend
3	De schoolbesturen zetten zich in voor de professionalisering ten behoeve van het arbeidsvoorwaardenoverleg. Hiervoor hebben zij in de lumpsum middelen beschikbaar. OCW kan bij die professionalisering indien gewenst ondersteuning bieden.	Professionalisering schoolbesturen/ Bestuurlijke versterking	Schoolbesturen po en vo, vakbonden en vertegenwoordiging personeel	Schoolbesturen po en vo, OCW, vakbonden en vertegenwoordiging personeel	2023-2024

1.5 Medezeggenschap

Wat is concreet nodig en hoe kan dit geregeld worden?

1) Versterking van medezeggenschap

Versterken van kennis bij de medezeggenschapsraden. Voor zover mogelijk medezeggenschapsraden van Bonaire laten aansluiten bij 'versterking medezeggenschap'¹ zoals die in Europees Nederland wordt ingevoerd.

	Mijlpalen	Draagt bij aan	Betrokkenen	Resultaat-verantwoordelijke	Start schooljaar
1	De scholen en hun MR-leden ontvangen ondersteuning en training. OCW kan hen hierbij indien gewenst ondersteunen.	Versterking van medezeggenschap en training voor de uitvoering van medezeggenschap	Schoolbesturen po en vo en MR-leden	OCW	2023-2024

¹ www.sterkmedezeggenschap.nl

2) Bestuurskracht en onderwijskundig leiderschap

De partners van de Onderwijsagenda werken al meerdere jaren samen aan het versterken van het bestuurlijk vermogen en het onderwijskundig leiderschap op de scholen op Bonaire. Eind 2022 heeft het ministerie van OCW gedurende een

dienstreis bij alle partners uitgevraagd wat voor hen belangrijke voorwaarden zijn in het versterken van het bestuurlijk vermogen en onderwijskundig leiderschap op Bonaire. Deze uitvraag vormt de basis voor de verdere uitwerking van dit thema.

Wat is concreet nodig en hoe kan dit geregeld worden?

1) Versterken onderwijskundig leiderschap

Het onderwijspersoneel kan zich beroepen op beschikbare coachende adviseurs en sparring partners voor specialistische vragen om hun onderwijsproces te verbeteren.

2) Duurzame beschikbare bestuurlijke ondersteuning

De ondersteuning van besturen en onderwijspersoneel wordt op zo'n manier ingericht dat deze duurzaam beschikbaar is voor de scholen (bijv. door train-de-trainer principes) waardoor de schoolbesturen en het onderwijspersoneel duurzaam hun bestuurlijk vermogen en onderwijskundig leiderschap kunnen versterken.

	Mijlpalen	Draagt bij aan	Betrokkenen	Resultaat-verantwoordelijke	Start schooljaar
1	De inzet van coachende adviseurs en sparring partners voor het onderwijspersoneel, waardoor het primaire proces verbetert.	Versterken onderwijskundig leiderschap	Schoolbesturen po en vo en schoolleiders	OCW	2023-2024
2	Een duurzame, brede en laagdrempelige ondersteuning creëren vanuit een centraal ondersteuningscentrum of middels een vliegende brigade.	Duurzame beschikbare bestuurlijke ondersteuning	Schoolbesturen po en vo en schoolleiders	OCW	2024-2025

3) Meertaligheid

3.1 Meertaligheid duurzaam inzetten in het onderwijs

Al vanaf de Eerste Onderwijsagenda¹ zijn de inspanningen van het ministerie van OCW en de scholen als het gaat om taal een belangrijk thema. Zo is in de Eerste Onderwijsagenda afgesproken dat de schoolbesturen op elk eiland afspraken maken over taalbeleid en de doorlopende leerlijnen zodat het taalniveau van de leerlingen (in het Papiaments, Engels en Nederlands) op peil is. Ook is hier afgesproken dat het ministerie voorziet in genormeerde toetsen voor in het leerlingvolgsysteem dat is toegespitst op de lokale context. In de Tweede Onderwijsagenda² is afgesproken dat alle scholen een schooltaalbeleid hebben uitgewerkt in hun schoolplan en dit uitvoeren. Ook is afgesproken dat docenten bij alle onderwijsactiviteiten lesgeven op een manier die de taalbeheersing van leerlingen bevordert en dat scholen leerlingen met een taalachterstand of taalvoorsprong begeleiding aanbieden die past bij de individuele onderwijsbehoeften van deze leerlingen. Vanuit het ministerie van OCW is afgesproken dat zij de reeds ingezette taalverbetertrajecten ondersteunen en waar nodig wet- of regelgeving aanpassen om scholen in staat te stellen hun taalonderwijs uit te voeren.

Uitkomst van de Eerste Onderwijsagenda was dat er een trekker mist die de stakeholders bij elkaar kan brengen om gezamenlijk op één lijn te komen. Daarnaast dient rekening gehouden te worden met het feit dat op de eilanden meerdere talen van belang zijn. Op Bonaire betreft dat Papiaments, Nederlands, Engels en Spaans. Daarbij leeft het Nederlands niet onder de jongeren; in het dagelijks leven komen zij er niet/nauwelijks mee in aanraking, wat een complicerende factor is voor het volgen van onderwijs in de Nederlandse taal.

¹ Eerste onderwijsagenda Caribisch Nederland

² Tweede onderwijsagenda Caribisch Nederland

Uitkomst van de Tweede Onderwijsagenda was dat er stappen zijn gezet, maar we er nog niet zijn. Bijna alle instellingen hebben aangegeven veel tijd en energie in het taalbeleid te hebben gestoken, met wisselende resultaten. Er is nog gebrek aan een gedeelde visie op taalbeleid.

"Een goede didactiek van leraren in het taalonderwijs die aansluit bij de meertalige achtergrond van veel leerlingen in Bonaire is van essentieel belang voor de taalontwikkeling van onze leerlingen."

Wat is concreet nodig en hoe kan dit geregeld worden?

1) Een organisatie (expertise binnen halen) die de scholen kan ondersteunen om meertaligheid duurzaam in te zetten op de scholen

De schoolbesturen, het openbaar lichaam en OCW kiezen gezamenlijk een organisatie om meertaligheid op de scholen duurzaam te gaan versterken.

2) Het openbaar lichaam heeft het eilandelijk taalbeleid met implementatieplan aangenomen

Periodiek overleggen met het openbaar lichaam om de vorderingen van eilandelijk taalbeleid in de gaten te houden en mogelijk te versnellen.

3) De schoolbesturen / scholen hebben een schooltaalbeleidsplan waar wordt uitgegaan van meertaligheid

Er wordt nagegaan of alle scholen een schooltaalbeleid hebben, met uitgangspunt 'meertaligheid'. De organisatie die meertaligheid gaat versterken kan de scholen helpen om hun schooltaalbeleid aan te passen en de samenhang met het eilandelijk taalbeleid te bewaken.

	Mijlpalen	Draagt bij aan	Betrokkenen	Resultaat-verantwoordelijke	Start schooljaar
1	Het openbaar lichaam heeft een eilandelijk taalbeleid met implementatieplan aangenomen.	Openbaar lichaam Bonaire heeft het eilandelijk taalbeleid met implementatieplan aangenomen	Openbaar lichaam Bonaire	Openbaar lichaam Bonaire	2024-2025
2	OCW stelt een concept opdrachtbeschrijving op voor de aanbesteding van een extern bureau ter ondersteuning van het implementeren van een didactiek voor meertaligheid in het onderwijs voor Bonaire.	Meelezen van opdrachtbeschrijving	OCW, Openbaar lichaam Bonaire, extern bureau, scholen en EOZ	OCW	2024-2025
3	De scholen hebben hun schooltaalbeleid aangepast aan uitgangspunt 'meertaligheid'.	Hulp van extern bureau	Schoolbesturen po, vo en mbo, extern bureau en EOZ	Schoolbesturen po, vo en mbo	2025-2026

4	De leerkrachten zijn geschoold in omgaan met meertaligheid van leerlingen.	Hulp van extern bureau	Schoolbesturen, schoolleiders, extern bureau en EOZ	Schoolbesturen po, vo en mbo	2025-2026
5	De scholen zijn in staat hun schooltaalbeleid met uitgangspunt van meertaligheid uit te voeren.	Ondersteuning van extern bureau	Schoolbesturen po, vo en mbo, extern bureau en EOZ	Schoolbesturen po, vo en mbo	2026-2027

3.2 Nieuwkomersonderwijs

Vooruitlopend op de Onderwijsagenda zijn er door de partners van de Onderwijsagenda reeds stappen gezet op het inrichten van nieuwkomersonderwijs op Bonaire.

Allereerst heeft Stichting Birgen Maria met de tijdelijke financiële middelen van het Nationaal Programma Onderwijs een klas ingericht voor nieuwkomers die de instructietalen nog niet beheersen. De stichting zorgt indien nodig voor uitbreiding van klassen voor nieuwkomers.

Ten tweede is het ministerie van OCW gestart met een analyse over de toepasbaarheid van de aanvullende bekostiging voor nieuwkomers voor de scholen op Caribisch Nederland. Omdat vanwege de vereenvoudiging van de bekostiging op Caribisch Nederland niet wordt gewerkt met aanvullende bekostiging, bekijkt het ministerie van OCW of het voor het inrichten van het nieuwkomersonderwijs op Caribisch Nederland nodig is om aanvullende financiële middelen te verstrekken en, indien dit het geval is, wat hier een passend financieel instrument voor zou zijn.

"Het versterken van meertaligheid is een kracht van het onderwijspersoneel en de leerlingen op Bonaire."

Wat is concreet nodig en hoe kan dit geregeld worden?

1) Aanvullende financiering voor nieuwkomersonderwijs

OCW onderzoekt de noodzaak naar en mogelijkheid tot aanvullende financiering van het nieuwkomersonderwijs in po en vo op Bonaire.

	Mijlpalen	Draagt bij aan	Betrokkenen	Resultaat-verantwoordelijke	Start schooljaar
1	De schoolbesturen brengen hun behoefte in kaart voor 'invliegers' en 'nieuwkomers'. ¹	Data over beschikbare onderwijsplaatsen en behoeften	Schoolbesturen po en vo	Schoolbesturen po en vo	2023-2024
2	OCW onderzoekt de noodzaak naar en mogelijkheid tot aanvullende financiering van het nieuwkomersonderwijs in po en vo.	Aanvullende financiering nieuwkomersonderwijs	Schoolbesturen po en vo	OCW	2023-2024

¹ 'Invliegers' zijn leerlingen die voor een korte tijd naar Bonaire komen omdat ze met het werk van hun ouders mee komen, maar hierbij ook een plek bezet houden in het onderwijs voor instromende leerlingen van het eiland zelf. Nieuwkomers zijn leerlingen die definitief verhuizen naar Bonaire vanwege arbeidsmigratie of vanwege een asielaanvraag en die de instructietalen in het onderwijs vaak niet beheersen.

4) Onderwijshuisvesting

Onderhoud onderwijshuisvesting

De afgelopen jaren hebben alle betrokken partijen zich ingespannen voor het duurzaam versterken van de onderwijshuisvesting. De rolverdeling van scholen, het openbaar lichaam en het ministerie van OCW ten aanzien van de onderwijshuis-

vesting is wettelijk helder geregeld. De schoolbesturen zijn verantwoordelijk voor het klein en groot onderhoud van de scholen en het openbaar lichaam en het ministerie van OCW zijn momenteel gezamenlijk verantwoordelijk voor het voorzien in onderwijshuisvesting, waaronder uitbreidingen en renovaties.

Wat is concreet nodig en hoe kan dit geregeld worden?

1) Langjarig goed onderhouden scholen

Helderheid over de financiële consequenties van goed onderhoud.
Opstellen van onderhoudsplannen.

2) Uitbreiding gymzalen en multifunctionele ruimtes

Mogelijkheden en onmogelijkheden over het uitbreiden van de gymzalen en multifunctionele ruimtes zijn in kaart gebracht.

3) Helder onderwijshuisvestingsbeleid

Formuleren van een helder afwegingskader waaraan nieuwe investeringen getoetst kunnen worden (onderwijshuisvestingsbeleid).

	Mijlpalen	Draagt bij aan	Betrokkenen	Resultaat-verantwoordelijke	Start schooljaar
1	Het openbaar lichaam stelt in samenspraak met de schoolbesturen in 2023 voor alle scholen meerjarige onderhoudsplannen op.	Onderhoud aan schoolgebouwen	OCW, Openbaar lichaam Bonaire en schoolbesturen po en vo	Openbaar lichaam Bonaire en schoolbesturen po en vo	2023-2024
2	OCW en het openbaar lichaam onderzoeken de mogelijkheden voor het uitbreiden van de gymzalen en multifunctionele ruimtes.	Uitbreiding gymzalen en multifunctionele ruimtes	OCW en Openbaar lichaam Bonaire	OCW en Openbaar lichaam Bonaire	2023-2024
3	Het openbaar lichaam stelt het onderwijshuisvestingsbeleid en de onderwijshuisvestingsverordening vast.	Helder onderwijs-huisvestingsbeleid	OCW	Openbaar lichaam Bonaire	2024-2025

5) Doorstroom naar vervolgonderwijs

Goede doorstroom naar vervolgonderwijs

Vooruitlopend op de Onderwijsagenda is er door de partners reeds gewerkt aan de goede doorstroom van onderwijs naar vervolgonderwijs.

Allereerst biedt het ministerie sinds 2011 gratis begeleiding en opvang aan leerlingen uit Caribisch Nederland aan, die hun opleiding in Europees Nederland voortzetten. Hierbij gaat het om ondersteuning voor vertrek, bij aankomst en gedurende het eerste studiejaar. Voor leerlingen die hun vervolgonopleiding op één van de eilanden van de voormalige Nederlandse Antillen voortzetten, is ook gratis opvang en begeleiding beschikbaar.

Daarnaast hebben de onderwijsministers in het Koninkrijk in het Ministerieel Vierlandenoverleg OCW (M4LO) afspraken gemaakt over het vergroten van het studiesucces van Caribische studenten. De Regiegroep Strategic Education

Alliance (SEA) is door de vier onderwijsministers in het Koninkrijk gevraagd om de aansluiting op het vervolgonderwijs voor Caribische studenten van de zes eilanden van het Caribisch deel van het Koninkrijk te verbeteren en de Regiegroep heeft hiertoe voorstellen gedaan. In het M4LO in april 2023 zijn de ministers van de vier landen overeengekomen om te starten met de uitvoering van drie prioriteiten: 1) een arbeidsmarktmarktonderzoek op de Caribische eilanden in relatie tot het onderwijs, 2) een Koninkrijksmobiliteitsprogramma voor uitwisseling; 3) een Caribbean Academic Foundation Year (CAFY), ontwikkeld door de universiteiten van Aruba, Curaçao en Sint Maarten voor het verbeteren van de overgang naar het vervolgonderwijs. In dat kader zullen zij ook de aansluiting met Caribisch Nederland op dit vlak oppakken.

"Leerlingen ondersteunen bij het kiezen van een passende vervolgonopleiding, een betere voorbereiding op een vervolgstudie en de succesvolle afronding van de opleiding."

Wat is concreet nodig en hoe kan dit geregeld worden?

1) Leerlingen informeren over vervolgopleidingen en begeleiden bij hun keuze

Scholen ondersteunen hun leerlingen in het maken van passende keuzes voor vervolgopleidingen. Dit doen zij in het kader van Loopbaanoriëntatie, -ontwikkeling en -begeleiding (LOB) door leerlingen tijdig te informeren over het vervolgonderwijs en hen te helpen bij het kiezen van een geschikte vervolgopleiding. Dit doen zij ook door leerlingen de goede studievaardigheden aan te reiken.

2) Vergroten van het studiesucces in het vervolgonderwijs

Uitvoering van de door de onderwijsministers overeengekomen drie prioriteiten op voorstel van de Regiegroep van de Strategic Education Alliance (SEA) om het studiesucces van Caribische studenten te vergroten: 1) uitvoeren van een arbeidsmarktonderzoek in Caribisch Nederland om inzicht te krijgen in de ontwikkelingen en prognoses van de verschillende vakgebieden en de bezettingsgraad in de Caribische regio, omvang en samenstelling van de arbeidsmarkt, de arbeidsmobiliteit en de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt, 2) een beurzenprogramma om mobiliteit binnen het Koninkrijk structureel te faciliteren, en 3) het ontwikkelen van een afgestemd en gediversifieerd CAFY-programma voor Caribisch Nederland door de universiteiten in Aruba, Curaçao en Sint Maarten, dat betaalbaar en toegankelijk is voor alle studenten van het Caribisch gebied, om zich beter voor te bereiden op een vervolgstudie.

	Mijlpalen	Draagt bij aan	Betrokkenen	Resultaat-verantwoordelijke	Start schooljaar
1	Leerlingen tijdig informeren over het vervolgonderwijs: welke keuzes zijn er, maar ook wat houdt het in en wat is er nodig qua vaardigheden. Dit om hen te helpen bij het kiezen van de voor hen geschikte opleiding. Scholen reiken leerlingen de juiste vaardigheden aan die nodig zijn voor hun vervolgopleidingen.	Leerlingen informeren over welke vervolgopleidingen er zijn en zorgdragen dat leerlingen de voor hen geschikte opleiding kiezen	Schoolbestuur vo en instellingen die vervolgopleidingen aanbieden	Schoolbestuur vo	Doorlopend
2	Vergroten van het studiesucces van Caribisch Nederlandse studenten door de uitvoering van de 3 prioriteiten die in het M4LO door de 4 onderwijsministers zijn overeengekomen: 1) arbeidsmarktonderzoek in relatie tot het onderwijs, 2) Koninkrijksmobiliteitsprogramma, en 3) Caribbean Academic Foundation Year.	Een betere voorbereiding en aansluiting op het vervolgonderwijs en zodoende het vergroten van het studiesucces	Schoolbesturen, instellingen die vervolgopleidingen aanbieden en de Regiegroep van SEA	OCW en Openbaar lichaam Bonaire d.m.v. Regiegroep van SEA	2023-2024

6) Randvoorwaarden

6.1 Curriculum en onderwijsmaterialen sluiten aan bij de Caribische context

De afgelopen jaren hebben de partners van de Onderwijsagenda verschillende stappen gezet rondom het werken aan een geschikt curriculum en geschikt onderwijsmateriaal dat aansluit bij de Caribische context in het onderwijs, welke ook relevant zijn voor de verdere doorwerking in de Onderwijsagenda.

Allereerst ontwikkelde SLO voor Bonaire in schooljaar 2020-2021 samen met de scholen op Bonaire het Referentiekader Papiaments. In schooljaar 2021-2022 heeft SLO dit referentiekader Papiaments uitgewerkt in leerlijnen voor het po en het vo. Zowel het referentiekader als de leerlijnen zijn eind 2022 opgeleverd in een conferentie op Bonaire.

Ten tweede zijn eind 2022 met middelen vanuit het ministerie van OCW door Penta Educatief de Papiaments methoden Trampolin, Salto en Fiesta di Idioma voor het po op Bonaire volledig gemaakt. Dit besloeg de ontwikkeling van handleidingen, werkboeken, toets mappen en geluidsmateriaal.

Ten derde heeft OCW, op verzoek van de scholen op Bonaire, Penta Educatief de opdracht gegeven om methodetoetsen Papiaments in het po te ontwikkelen. Deze toetsen zijn voorzien voor begin 2024.

Ten vierde heeft het ministerie van OCW eind 2020 aan Bureau ICE en de Rolf Groep de opdracht gegund voor het ontwikkelen van genormeerde toetsen Nederlands, Papiaments en Engels voor het po en de onderbouw van het vo op Bonaire. De Rolf Groep verzorgt de implementatie van de toetsen voor alle po- en vo-scholen. Het project wordt in 2025 afgerond.

Ten vijfde heeft de Eerste Kamer in februari 2022 de Wet doorstroomtoetsen po aangenomen. Hiermee zullen dezelfde kwaliteitskaders voor toetsen in het po gelden in Caribisch Nederland. Hiermee worden scholen verzekerd van kwalitatief sterke toetsen om de voortgang van hun leerlingen te kunnen volgen. Ook voorziet dit wetsvoorstel in een doorstroomtoets Bonaire, die specifiek wordt ontwikkeld voor de leerlingen op Bonaire en een toets advies geeft op basis van hun resultaten op vragen over Nederlands, Papiaments en rekenen/wiskunde. De scholen zijn begin 2023 betrokken bij het opstellen van gebruikseisen voor de doorstroomtoets Bonaire. De eerste afname is voorzien voor februari 2025.

Wat is concreet nodig en hoe kan dit geregeld worden?

1) *Genormeerde volgoetsen Papiaments, Engels en Nederlands*

Ontwikkelen en bewust in gebruik nemen van genormeerde volgoetsen Papiaments, Engels en Nederlands.

2) *Een bij de wensen van het onderwijs aansluitende doorstroomtoets voor groep 8 op Bonaire*

Formuleren onderwijswensen voor doorstroomtoets Bonaire en deze als basis nemen voor aanbesteding.

3) *Materiaal voor burgerschapsonderwijs*

Samenwerking tussen scholen in de ontwikkeling van curriculummateriaal voor Burgerschapsonderwijs.

4) *Rekening houden met de wensen van het onderwijs bij de herziening van de kerndoelen*

Aanvullende onderzoeken gericht op Caribisch Nederland bij de herziening van de kerndoelen.

	Mijlpalen	Draagt bij aan	Betrokkenen	Resultaat-verantwoordelijke	Start schooljaar
1	De po-schoolbesturen op Bonaire formuleren gezamenlijk hun wensen in de vormgeving en afnamevorm van de doorstroomtoets Bonaire. Dit vormt de basis van de aanbesteding voor de doorstroomtoets.	Doorstroomtoets Bonaire	Vo-schoolbestuur, Overige po- school- besturen en OCW	Schoolbesturen po	Eind schooljaar 2022-2023
2	OCW voorziet in de financiering en aanbesteding van de doorstroomtoets Bonaire.	Doorstroomtoets Bonaire	OCW	OCW	Eind schooljaar 2022-2023
3	Herziening van de kerndoelen voor de po- en vo-scholen op Bonaire, Saba en Sint Eustatius op basis van het principe van comply or explain.	Rekening houden met de wensen van het onderwijs bij de herziening van de kerndoelen	SLO en Schoolbesturen po en vo	OCW	2023-2024

4	Onderwijsmateriaal uitwerken dat aansluit bij de kerndoelen voor burgerschap en hierbij specifiek aandacht heeft voor de context van Bonaire. Hierbij maken zij gebruik van beschikbare regionale lesmethodes voor burgerschapsonderwijs.	Materiaal voor burgerschapsonderwijs	Schoolbesturen po en vo	Schoolbesturen po en vo	2023-2024
5	Genormeerde volgoetsen beschikbaar voor Papiaments voor Bonaire, Engels en Nederlands voor het po en de onderbouw vo op Bonaire.	Genormeerde volgoetsen Papiaments, Engels en Nederlands	Schoolbesturen po en vo en Bureau ICE	OCW	2024-2025 (einddatum)
6	De genormeerde vervolgoetsen voor Papiaments, Engels en Nederlands worden op de po- en vo-scholen in gebruik genomen. Deze worden ingezet ten behoeve van het verhogen van de ontwikkeling van alle leerlingen. In hun schoolplannen laten de scholen zien hoe ze deze toetsen inzetten.	Genormeerde volgoetsen Papiaments, Engels en Nederlands	Schoolbesturen po en vo, Bureau ICE en De Rolf Groep	Schoolbesturen po en vo	2024-2025 (einddatum)
7	Er is (digitaal) lesmateriaal aansluitend bij het curriculum in het onderwijs dat aansluit bij de belevingswereld van kinderen in het Caribisch gebied.	Kennis van het beschikbare digitale lesmateriaal	Schoolbesturen po en vo en ICT-expert	OCW	2025-2026

6.2 Duurzame onderwijskwaliteit: visie op digitale geletterdheid en infrastructuur internet (Digitaal onderwijs)

Wat is concreet nodig en hoe kan dit geregeld worden?

1) Beschikbare kennis over ICT op Bonaire

OCW stelt in samenwerking met de schoolbesturen een ICT expertgroep aan die de schoolbesturen faciliteert in het opstellen van ICT-beleid, het opzetten van een ICT-infrastructuur en het opstellen van de definitie voor digitale geletterdheid. Scholen kunnen gebruikmaken van op het eiland beschikbare kennis en expertise over ICT, middels een ICT-expert of Expertgroep. Deze kennis kunnen zij inzetten voor hun eigen onderwijs.

2) Visie op digitalisering en school ICT-beleid

Scholen zetten in hun schoolplannen hun visie over doordacht ICT-beleid.

3) Kennisdeling over ICT tussen scholen

Schoolbesturen geven een ICT-platform vorm waar zij kennis kunnen delen over ICT en van elkaar kunnen leren. Schoolbesturen organiseren structurele overleggen die fungeren als een leernetwerk. De ICT-expert fungeert als facilitator voor deze overleggen.

	Mijlpalen	Draagt bij aan	Betrokkenen	Resultaat-verantwoordelijke	Start schooljaar
1	OCW stelt in samenwerking met de schoolbesturen op Bonaire een ICT-expert of expertgroep aan die de schoolbesturen faciliteert in het opstellen van ICT-beleid, het opzetten van een ICT-infrastructuur en het opstellen van de definitie voor digitale geletterdheid.	Beschikbare kennis over ICT	Schoolbesturen po en vo en OCW	Schoolbesturen en OCW	2023-2024
2	Scholen op Bonaire hebben de middelen en kennis om daar waar dat nuttig is ICT-middelen in het onderwijs in te zetten. Hiervoor gebruiken zij hun ICT-infrastructuur, ICT-expert of expertgroep.	Beschikbare kennis over ICT	Schoolbesturen po en vo en ICT-expert	Schoolbesturen	2024-2025
3	Alle scholen op Bonaire hebben hun eigen doordachte ICT-beleid geformuleerd en dit opgenomen in hun schoolplannen.	Visie op digitalisering en school ICT-beleid	Schoolbesturen po en vo en ICT-expert	Schoolbesturen	2024-2025

4	Er is een door de schoolbesturen vormgegeven ICT-platform voor de schoolbesturen op Bonaire waar scholen kennis kunnen delen over ICT en van elkaar kunnen leren. Schoolbesturen organiseren structurele overleggen die fungeren als een leernetwerk. De ICT-expert fungeert als facilitator voor deze overleggen.	Kennisdeling tussen scholen over ICT middels ICT-platform	Schoolbesturen po en vo	Schoolbesturen	2024-2025
5	OCW doet onderzoek naar de doelmatigheid en toereikendheid van de lumpsum van de po- en vo-scholen in Caribisch Nederland.	Voldoende middelen	Schoolbesturen po en vo	OCW	2024-2025

|

*"Scholen moeten kunnen beschikken
over voldoende instrumenten om hun onderwijs
vorm te kunnen geven."*

|

Bijlage

1 Overzicht monitoring van mijlpalen

1) Overzicht monitoring van mijlpalen

1. Onderwijspersoneel

1.1 Binding onderwijspersoneel: monitoring door partners Onderwijsagenda

1.2 Voldoende onderwijspersoneel: monitoring gesplitst

Er zijn meer handen in de klas beschikbaar doordat scholen onderwijsassistenten inzetten. De scholen kijken of deze onderwijsassistenten op het eigen eiland beschikbaar zijn dan wel opgeleid (kunnen) worden.	Onafhankelijk
Indien er niet voldoende onderwijsassistenten op het eigen eiland beschikbaar zijn of opgeleid kunnen worden onderzoekt OCW de mogelijkheden met opleidingsinstituten in Europees Nederland voor de inzet van stagiaires. Ook wordt gekeken naar de mogelijkheden van de inzet van PABO-stagiaires op de scholen.	Onafhankelijk
De po-schoolbesturen op Bonaire onderzoeken de mogelijkheden of zij een gezamenlijke invallerspoo van leraren kunnen oprichten.	Partners Onderwijsagenda
OCW zet met maatwerk in op de aanpak van het lerarentekort op Bonaire. Bij maatregelen die voor Europees Nederland worden getroffen wordt gekeken in hoeverre Bonaire kan worden meegenomen, dan wel of er alternatieven moeten worden gerealiseerd (in het kader van comply or explain).	Onafhankelijk
Het vo-schoolbestuur en de besturen van de po-scholen onderzoeken de mogelijkheden voor twinning met een (groot) schoolbestuur in Europees Nederland, o.a. i.v.m. de uitwisseling van leraren.	Partners Onderwijsagenda

<p>Het openbaar lichaam onderzoekt de mogelijkheden of en hoe zij kunnen zorgen voor de begeleiding van nieuwe leraren (en hun gezinnen) die op het eiland gaan werken en of zij indien mogelijk voordelen kunnen geven aan leraren in studiekosten of huisvesting.</p>	<p>Onafhankelijk</p>
<p>Het openbaar lichaam maakt gebruik van de FRED-beurs (Flinx Recruitment Expo Dutch Caribbean), het jaarlijkse recruitment evenement waar werkzoekenden in Europees Nederland en werkgevers in Caribisch Nederland elkaar kunnen ontmoeten, waarbij het eerste doel is om de (r)emigratie van studenten en professionals in Nederland naar Caribisch Nederland te stimuleren. Dit kan onder meer ingezet worden voor de werving van leraren.</p>	<p>Partners Onderwijsagenda</p>
<p>1.3 professionaliseringsmogelijkheden onderwijspersoneel: 1.4 arbeidsvoorwaarden: 1.5 medezeggenschap:</p>	<p>monitoring onafhankelijk monitoring partners Onderwijsagenda monitoring partners Onderwijsagenda</p>
<p>2. Bestuurskracht en onderwijskundig leiderschap:</p>	<p>monitoring partners Onderwijsagenda</p>
<p>3. Meertaligheid 3.1 Meertaligheid duurzaam inzetten in het onderwijs: 3.2 Nieuwkomersonderwijs:</p>	<p>monitoring onafhankelijk monitoring partners Onderwijsagenda</p>
<p>4. Onderwijshuisvesting Onderhoud onderwijshuisvesting:</p>	<p>monitoring onafhankelijk</p>
<p>5. Doorstroom naar vervolgonderwijs Goede doorstroom naar vervolgonderwijs:</p>	<p>monitoring partners Onderwijsagenda</p>
<p>6. Randvoorwaarden 6.1 Curriculum en onderwijsmaterialen sluiten aan bij de Caribische context: 6.2 Duurzame onderwijskwaliteit: visie op digitale geletterdheid en infrastructuur internet (Digitaal onderwijs):</p>	<p>monitoring partners Onderwijsagenda monitoring partners Onderwijsagenda</p>

Ondertekening Bonaire

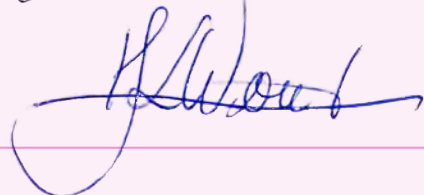
De onderstaande partijen committeren zich aan de in deze onderwijsagenda gemaakte afspraken. Zij bevestigen hun gezamenlijke intentie om een volgende stap te zetten naar verdere verbetering van het onderwijs in Bonaire. De ondertekening vindt digitaal plaats op 5 juli 2023 in Den Haag en op Bonaire.

De minister voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Namens het bestuurscollege van het Openbaar Lichaam Bonaire

Namens de Stichting Birgen Maria Onderwijs
(Kolegio San Luis Bertran, Kolegio San Bernardo,
Brede school Papa Cornes en Kolegio Kristu
Bon Wardador)

Namens de Stichting Openbaar Onderwijs Bonaire
(Kolegio Rayo di Solo en Kolegio Strea Briante)

Namens het bestuur van de Stichting Leren is Leuk
(Basisschool De Pelikaan)

Namens het bestuur van de Stichting Scholengemeenschap Bonaire

**Namens het bestuur van de Stichting Expertise-
centrum Onderwijszorg te Bonaire**

Partijen

Deze publicatie is uitgebracht door:

Ministerie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

De minister voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Bestuurscollege van het Openbaar Lichaam Bonaire

Stichting Openbaar Onderwijs Bonaire

Stichting Birgen Maria Onderwijs

Stichting Leren is Leuk

Stichting Scholengemeenschap Bonaire

Stichting Expertisecentrum Onderwijszorg te Bonaire